

Akpınar, Ü. Z., Araç, M., & Doğru, E. (2025) Yapay zekanın etik gerekliliği. *Journal of Sustainable Educational Studies (JSES)*, (Ö4), 51-58.

JSES

Journal of Sustainable Educational Studies

e-ISSN: 2757-5284

Geliş/Received: 06.03.2025 Kabul/Accepted: 12.06.2025

Makale Türü (Article Type): Araştırma Makalesi/Research Article

Yapay Zekânın Etik Gerekliliği¹

Ülkü Zeynep AKPINAR²

Merve ARAÇ³

Elif DOĞRU⁴

Özet

Teknolojinin gelişimi yalnızca mühendislik alanını etkilemekle kalmamakta, aynı zamanda sosyal alanlarda da insan ilişkilerini dönüştürmektedir. İnsan ilişkilerinde teknolojinin araç olarak kullanılması, ahlaki davranış biçimlerinin yeniden yorumlanmasını gerektirmektedir. İnsan ile teknolojik araçlar arasındaki bağ, etik için yeni bir alan oluşturmaktadır. Geçmişte gayri ahlaki davranışlar daha dar bir çevrede etkili olurken, günümüzde bu etkiler küresel bir boyut kazanmaktadır. Bu durum, ahlaki dezenformasyonun hızla yayılmasına neden olmaktadır. Buna ek olarak, kendi kendine veri üretebilen ve bu verileri başka yerlere aktarabilen makinelerin varlığı, insana duyulan ihtiyacı azaltmaktadır. İnsan doğası ile makine doğasının sınırları giderek belirsizleşmektedir. Hakları ve ödevleri olan insanın yerini, transhümanist bir varlık alabileceği ve bu durum birçok sorunu beraberinde getirebileceği düşüncesi ortaya çıkmaktadır. Yapay zekâya hukuki kişilik tanınması ve bu kişiliğin kullanımından doğacak sorunların çözümü hukuki bir mesele iken, daha derin ve önemli olan etik boyut olacaktır. Doküman analizi yöntemiyle yürütülen bu çalışma, yapay zekâya hukuki kişilik tanınması, etik kodların belirlenmesi ve dijital etik ilkelerinin hem kullanıcılar hem de yapay zekâ geliştiricileri açısından değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Böylece, teknolojik ilerlemenin sosyal, hukuki ve etik boyutları daha kapsamlı bir şekilde incelenmektedir. Çalışmada yapay zekâ gelişmeleri etik ve hukuk perspektifinden bağımsız olarak ele alınamayacağı teknolojik gücün kullanımında insan gerçekliği ve onuru korunması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Yapay zekâ, etik, transhümanizm, insan.

The Ethical Imperative of Artificial Intelligence

¹ Bu çalışma 27 Aralık 2024 tarihinde gerçekleştirilen 4. Ulusal Eğitimde Mükemmeliyet Araştırmaları Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Öğr. Gör., Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, Mahkeme Büro Hizmetleri Programı, İstanbul-Türkiye, uzakpinar@fsm.edu.tr, ORCID: 0009-0000-4154-1311

³ Öğr. Gör., Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, Bilişim Güvenliği Teknolojisi Programı, İstanbul-Türkiye, mkemerci@fsm.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8892-3974

⁴ Yüksek Lisans Öğrencisi, Nişantaşı Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İnsan Kaynakları Yönetimi Tezli Yüksek Lisans Programı, İstanbul-Türkiye, edogru@fsm.edu.tr, ORCID: 0009-0009-5559-0099

Abstract

The development of technology not only affects the field of engineering, but also transforms human relations in social spheres. The use of technology as a tool in human relations requires a reinterpretation of moral behavior. The link between human beings and technological tools creates a new field for ethics.

In the past, immoral behavior was effective in a narrower circle, today these effects have a global dimension. This leads to the rapid spread of moral disinformation. In addition to this, the existence of machines that can generate and transmit data on their own reduces the need for humans. The boundaries between human nature and machine nature are becoming increasingly blurred. It is thought that a transhumanist being may replace the human being with rights and duties, and this situation may bring many problems. While recognizing the legal personality of artificial intelligence and solving the problems arising from the use of this personality is a legal issue, the deeper and more important ethical dimension will be the ethical dimension. This study, conducted using document analysis, aims to assess the legal personality of artificial intelligence, the determination of ethical codes, and the principles of digital ethics from the perspective of both users and artificial intelligence developers. Thus, the social, legal, and ethical dimensions of technological progress are examined more comprehensively. The study concludes that developments in artificial intelligence cannot be considered independently from ethical and legal perspectives, and that human reality and dignity must be preserved in the use of technological power.

Keywords: Artificial intelligence, ethics, transhumanism, human.

1. GİRİŞ

İnsanlık 3.0, 4.0, 5.0 devrimsel bir süreçten geçmektedir. İnsanoğlu sanayiden sağlığa, tarımdan havacılığa yapay zekânın konuşulduğu bir dönemi yaşamaktadır. Bu gelişmeler insan hayatının üretim alanını etkilediği gibi sosyal hayatını da etkilemektedir. Özellikle yapay zekânın, insanın sosyal hayatına girmesiyle birlikte sosyal alan bölgesel olmaktan çıkarak küresel alana evrilmiştir. Küresel alanda insan, yapay zekânın yönlendirmesi dolayısıyla hür iradesini kullanamamaktadır. Dolayısıyla küresel ölçekte insan iradesini sakatlayan yapay zekânın niteliğinin tanımlanması gerekmektedir. Niteliğin tanımlanması, insan ile yapay zekâ arasındaki ilişkinin belirlenmesini sağlayacaktır. İnsan, yapay zekâ ile kendini taklit ederek makinelerin öğrenmesini sağlamış, fakat makineler insan kapasitesine yaklaştıkça insan ile yapay zekâ arasındaki nitelik benzerlikleri karmaşılaşmaya başlamıştır. Giderek insanla benzerliği artan makine insan kontrolünden bağımsız hareket etmeye başladığında insandan ayrılan unsuru ne olacaktır? Medeniyetin zekâsı büyük ölçüde biyolojik olmayan zekâdan oluşacaktır. Fakat bu durum insan zekâsının sonu mu olacaktır? İnsan bundan sonra kendi zekâsını üstün kılma çabası içine mi girecektir? İnsanlık geleceği için bu sorulara cevap arayacak, vereceği cevaplara göre geleceğini şekillendirerek tarihe not düşecektir.

1.1. İnsan ve Bilinç

İnsan iradî bir varlıktır. İradesini kullanırken özgür olma şartı aranır. Şayet özgürlüğü yok ise iradî hareketinin sonucunda sorumluluğu da yoktur. Fakat özgürlüğü etki altında kalmaksızın karar verme yetisi olarak kabul edersek; özgür seçimler yapabilen ve özgür kararlar veren akıllı makinelerin varlığı insan kontrolünden bağımsız (otonom) yapay zekâ sistemleri anlamına gelecektir. Özgür yapay zekâ sistemleri yazılımları ile sınırlı kalmayan, hedeflerini güncelleyebilen makineler olacaktır. Özgür yapay zekâ sistemleri ile ilgili kaygı duyulmasının en önemli sebebi; makineler gerçek anlamda motivasyona ve iradeye sahip olduklarında, onların motivasyonlarını anlamayacak ve kararlarını tahmin edemeyecek olmamızdır (Doğan, 2021).

İradeyi tanımlarken determinist yaklaşımın kabul edilmesi halinde de irade yok kabul edilecek, insan makine ile benzer bir varlık haline getirilmiş olacaktır. Dolayısıyla insan iradesinin özgürlüğü tanımı belirlenmelidir ki insan ve makine arasındaki ilişkinin bulanıklığı ortadan kaldırılabilir. O halde insanın özgürlüğü onun ahlâkî bir varlık olmasıyla ilgilidir. İnsan, iradesi ile kendini iyiye, güzele ulaştıracak eylemi ifa ederek özgürlüğüne kavuşabilmektedir. Ayrıca eylemlerinin sorumluluğunu üstlenebildiği için ahlâkî bir varlıktır. Sorumluluğun varlığı hukuki açıdan da yapay zekâ için tartışma yaratan durumlar ortaya çıkarmaktadır. Şayet yapay zekâ sorumluluk sahibi olarsa bilincinin varlığı kabul edilecektir. Dolayısıyla bilinç ile yapay zekâ hukukî olarak kişilik de kazanacaktır. Yapay zekâyı hukuki kişilik verilmesine karşı Roma Hukuku'ndan esinlenerek kölelik statüsü verilmesi görüşünü benimseyenler mevcut olduğu gibi insanlık tarihinin bir ayıbı olan kölelik müessesesinin tekrar gündeme getirilmesinin yanlış olduğunu savunanlar da mevcuttur (Görgülü ve Kesgin, 2021).

1.2. İnsan ve Teknoloji

Teknoloji insan beyninde var olan bilgilerin semboller, çizimler ile kâğıt üzerinde ifade edilmesi ve süreç veya ürün olarak görülebilir sonuçlar şeklinde dönüştürülmesidir. (Çelikçapa, 1992) Teknoloji ve insan ilişkisi insanın alet yapabilme yeteneği ile birlikte başlamıştır. İlkel tarımdan modern tarıma, ilkel savunma silahlarından modern silahlara hayatın pek çok alanında gelişme göstermiştir. Son dönemdeki gelişmelerle dijitalleşen teknoloji hayatımızın her alanına girmiştir. Teknik bölümler ile gelişen teknoloji sosyal hayatımıza dahil olmuşken acaba sosyal bölümler teknolojinin neresinde rol alıyor? Hedef, teknolojinin kendisi değil, insandır; toplum, teknolojiyi üretmeden, onun kullanacak ve anlamlandıracak, şahsiyeti, değer ve duygu sahibi bireyi yetiştirebilmelidir. Bu durumda sosyal bilimler dijital nesneyi değil, onu üreten, onu bir anlam ve değer dünyası içinde kullanan bireyin yetişmesine katkı sağlayabilir; değerle yaşayan ve değer üreten vicdan ve sorumluluk sahibi bir varlık olarak, aygıtı kullanacak bireyin yetişmesi konusunda etkin olabilirler (Taşdelen, 2022).

1.3. Yapay Zekâ

Yapay zekâ nedir sorusuna ilk kez John McCarthy tarafından 1956 yılında Dartmouth Konferansı'nda cevap verilmiş olup yapay zekânın tanımı "Akıllı makineler, özellikle akıllı bilgisayar programları yapma bilimi ve mühendisliği" şeklinde ifade edilmiştir. Bu tanım mühendislik alanında yeterli olsa da zekâ kavramı, nasıl ölçüldüğü gibi soruların karşısında cevapsız kalmaktadır (Azgınoğlu, 2022). Yapay zekâ; "Bilgi edinme, algılama, görme, düşünme ve karar verme gibi insan zekâsına özgü kapasitelerle donatılmış bilgisayar" olarak da tanımlanabilmektedir (Ören, Üney ve Çölkesen, 2006). Görüldüğü üzere disiplinler arası tek bir tanım yapmak oldukça zordur. Ancak tüm tanımlar dört başlık altında incelenebilmektedir. Bu başlıklar "İnsan gibi düşünme, insan gibi davranma, akılcı düşünme ve akılcı davranma" olarak belirtilebilmektedir (Russel ve Norvig, 2016).

Yapay zekâ yaklaşımları, yöntemleri ve teknikleri, çok disiplinli yapıları sayesinde etkili sonuçlar sunarak popülerlik kazanmaya devam etmektedir. Bununla birlikte, daha verimli ve başarılı sonuçlara ulaşma ihtiyacı, yeni çözüm süreçlerinin geliştirilmesini teşvik etmiş ve bu süreçlerin literatüre kazandırılmasına katkı sağlamıştır. Tüm bu gelişmeler, yapay zekânın çeşitli alt alanlara ayrılmasına da zemin hazırlamıştır (Köse, 2017). Bu alt alanlardan makine öğrenmesi kendi içerisinde denetimli, denetimsiz ve pekiştirmeli olarak ayrılırken, derin öğrenme ise makine öğrenmesinin bir alt dalıdır (Azgınoğlu, 2022). Makine öğrenmesi, bilgisayarların verilere dayanarak öğrenmesini ve zamanla gelişmesini sağlayan bir teknolojidir. Derin öğrenme ise, karmaşık problemlerin giderilmesine odaklı iken bunu çok katmanlı yapıya sahip olan yapay sinir ağlarını kullanarak yapmaktadır. Bu yöntemler sayesinde, bilgisayarlar büyük veri kümelerinden bilgi edinerek problemlere çözüm üretebilmekte ve gelecekteki olayları tahmin edebilmektedir (Keskin ve Sevlı, 2024).

İnsan düşünce ve davranışlarını taklit etmeye dayanan yapay zekâ, günümüzde yalnızca insanlardan değil, tüm canlı organizmalardan ve hatta doğadaki, dünyadaki ve evrendeki olayların dinamiklerinden de ilham alır hale gelmiştir (Köse, 2017). Dolayısıyla yapay zekâ, insan zekâsından hareketle yaşamı daha düzenli ve başarılı hale getirmeyi amaçlamakta ve gelecekte de insan hayatının vazgeçilmez bir parçası olacağı öngörülmektedir. Ancak teknolojinin hızla gelişmesiyle birlikte, yapay zekânın donanım bileşenlerinin küçülmesi, yeteneklerinin artması ve robotik sistemlerdeki ilerlemeler, onun insan denetiminden çıkıp çıkmayacağı ve bağımsız hareket edip etmeyeceği konusunda tartışmalara yol açmaktadır (Öztürk Dilek, 2019).

1.4. Tanshümanizm

Hümanizm insan doğasının muhafaza edilmesini, insanın insan olma bilincini konu alan felsefe dalı iken, transhümanizm ise teknolojinin insan üzerinde kullanılarak insanoğlunu bir üst insana dönüştürülme çabası içinde olan kültürel bir hareketliliklerdir. İnsanın fiziksel ve bilinçsel yeteneklerinin artırılması, yaşlanma hastalanma gibi istenmeyen yönlerin ortadan kaldırılması için teknoloji ve bilimden faydalanılması gerektiğini ileri süren bir düşünce hareketidir (Demir, 2018). İnsanın iyiliğine yönelik hümanizmden sonra transhümanizm insanı insan yapan özelliklerinden sıyrarak ölümlü olmayı kabullenmeyen ölümsüzlük arayan bir anlayışa sahiptir. İnsanoğlu varlığının son bulması endişesi ile teknolojinin imkanlarından yararlanarak üst insan olma çabası içerisine girmiştir. Üst insan varlığını diğer dünyada değil bu dünyada ölümsüzleştirme çabası içerisindedir. Bunun sonucunda ortaya çıkacak olan nüfus yoğunluğunu Dünya'nın taşıyıp taşıyamayacağı bir boyut iken, sonsuzluğa erişim herkese sağlanabilecek midir? Sosyal adalet konusunda insanlar ölümlü olma bilincine sahip olmalarına rağmen birbirlerine karşı haksızlıkta bulunabiliyorlarsa ayrıcalıklı vasıflara sahip üstün insanın yapabileceklerinin sınırı nasıl belirlenecektir?

Kurzweil (2021) insanın ölümsüzlük arayışının teknolojinin gelişmesiyle birlikte gerçekleşeceğini ifade eder. Ona göre insan beyni 2045'e kadar bilgisayarlara aktarılmasıyla insanın ölümsüzlüğünü kazanacağını anlatır. İnsan ve yapay zekânın ortak bir Ben'i oluşturacağı kanaatindedir. Ortak ben dijital ölümsüzlüğe kavuşacaktır. Fakat insanın varlığı ben ve ruhtan teşekkül ettiği için ölümsüzlüğe kavuşan varlık beden varlığı olacaktır. Ruhun gerçekliği ne olacaktır? O zaman teknoloji "dijital ruh"unu yaratabilecek midir? Bitkisel hayatta yaşamını sürdüren insan ruh-beden ilişkisinde bilince sahipken dijital ölümsüzlükte de bu bilince sahip olabilecek midir? Ruh, fiziksel dünyadan ayrı bir varlık alanına sahiptir. Ruh kavramı insan olmanın değerinin anlaşılmasının bir temelini teşkil etmektedir (Görgülü ve Kesgin, 2021). Yapay zekâ ile birlikte gelişen nanoteknoloji ve benzeri gelişmeler dolayısıyla uzun vadede insan kendisini klonlamayı başaracak ya da dondurulmuş hücrelerin kullanılmasında daha da ileri giderek dondurulmuş insanlardan bahsedilecektir. Versiyon 2.0 ya da 5.0 insandan bahsedebileceğimiz dönem geldiğinde bahsi geçen canlının ruhu nasıl şekillenecek? Topraktan var olan ile diğerlerinin durumunu ayıran unsur nasıl belirlenecek?

1.5. Etik Kavramı

Yunanca karakter anlamına gelen ethos sözcüğünden, Türkçede ise Arapça "huy", "mizaç", "karakter" anlamına hulk sözcüğünden türeyen ahlâk, insanın başka varlıklarla belirli normlara göre gerçekleşen ilişkiler toplamını, insanın söz konusu ilişkileriyle bu varlıklara belirli normlara göre gerçekleşen ilişkiler toplamını, insanın söz konusu ilişkileriyle bu varlıklara yönelen eylemlerini düzenleyip anlamlandıran norm, ilke, kural ve değerler bütünü ifade eder (Cevizci, 2001). En sık kullanımlarından birinde etik insanların, davranışlarını kendilerine göre düzenlediği bir ilkeler sistemi ya da dizisini ifade eder (Türkeri, 2017). Bu ilkeler sistemi kendi içinde meslek gruplarına göre kodlar meydana getirir. Meydana gelen bu kodlar "Tıp Etiği", "Çevre Etiği", "Bilişim Etiği" gibi alanları oluşturur. Bilişim etiği bilişim alanındaki etik ilkelere oluşur. Bilim ve teknolojinin etik açıdan sorgulanabilir pek çok yönü vardır. Tıpkı diğer şeyler gibi teknoloji de ahlaki düşüncelerimiz ve eylemlerimiz tarafından şekillendirilir ancak etik değerlendirmeler yalnızca felsefeciler ya da etik uzmanları tarafından değil, tüm teknoloji üreten ve kullananlar tarafından yapılmalıdır. İşte bu nedenle teknoloji etiği kritik önem taşımaktadır. Değer atfetme, değere dönüştürme ve anlam oluşturma insana özgü olgulardır. (Aydın, 2023) İnsanlık teknoloji etiği konusunda "teknolojik körlük" içindedir. Dolayısıyla teknolojik gelişmeler insana fayda sağlarken insanın insan olma niteliğini muhafaza ederek etik sorumlulukla gerçekleştirilmelidir. Bireyler, sivil toplum kuruluşları ve en önemlisi hükümetler teknoloji etiği için ortak hareket etmelidirler.

Maral (2024), etik kuralların küresel düzeyde düzenli olarak kontrol edilmesi ve gerektiğinde güncellenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Yeşilkaya (2022), yapay zekâ geliştirilirken etik ilkelere dikkat edilmediği takdirde, bu teknolojinin adaletsizlikleri artırabileceğini belirtmektedir. Canbay ve Demircioğlu (2021) ise yapay zekâ kaynaklı olumsuz durumlarda sorumluluğun kime ait olacağı sorununun hâlâ belirsiz olduğunu ve zeki sistemlere etik bilinç kazandırmanın güç olduğunu ifade etmektedir. Efe (2021), yapay zekânın kendi özgür iradesine sahip olup olmadığının kanıtlanamadığını ve bu nedenle doğan sorumluluğun üretici, dağıtıcı ve kullanıcıya ait olması gerektiğini dile getirmektedir. Karabağ (2021), etik çerçevenin hem yazılımcı hem de kullanıcı tarafından dikkate alınması gerektiğini, bu bağlamda çift yönlü bir etik yaklaşımın gerekli olduğunu savunmaktadır. Küçükvardar, Aslan ve Bayrakçı (2020), mevcut etik, ahlaki ve hukuki sorunlara yönelik çözüm önerilerinin yetersiz kaldığını ve özellikle hesap verebilirlik ve şeffaflık ilkeleri başta olmak üzere etik boyutların daha derinlemesine ele alınması gerektiğini ifade etmişlerdir. Öztürk Dilek (2019), yapay zekâyı etik bir yapı kazandırmanın kaçınılmaz olduğunu, ancak bu yapının nasıl olması gerektiği konusunda hâlâ ciddi tartışmaların sürdüğünü belirtmektedir. Topakkaya ve Eyibaş (2019) ise yapay zekânın insan onurunu gözeterek etik ilkelere uygun şekilde geliştirilmemesi durumunda, kontrolsüz ilerleyişin insanlık açısından tehlikeli sonuçlar doğurabileceğini vurgulamaktadır.

Dijital etik, yapay zekâ geliştiricileri ve kullanıcılar açısından ayrı ayrı ele alınmalı ve açık kurallarla düzenlenmelidir. Geliştiriciler, ürettikleri sistemlerin toplumsal etkilerini de göz önünde bulundurmalı; sadece teknik değil, etik sorumluluk da taşımalıdır. Kullanıcılar ise bu sistemleri bilinçli ve etik çerçevede kullanmalı, verilerinin nasıl işlendiğini anlamalıdır. Bu nedenle teknolojik gelişmelerin yalnızca teknik yönü değil, aynı zamanda toplumsal, hukuki ve etik etkileri de kapsamlı biçimde araştırılmalıdır. Çünkü yapay zekâ, mahremiyetin ihlali, ayrımcılık ya da adaletsizlik gibi sonuçlar doğurabilir. Bu kapsamda, teknolojik ilerlemenin sosyal, hukuki ve etik boyutlarının daha kapsamlı araştırılması literatüre önemli katkılar sağlayacaktır.

Tüm bu bilgiler ışığında, araştırmanın amacı; yapay zekâyı hukuki kişilik tanınması, etik kodların oluşturulması ve dijital etik ilkelerinin hem kullanıcılar hem de geliştiriciler açısından değerlendirilmesidir. Bu amaca bağlı

olarak problem durumu, “Yapay zekâda bilinç varlığı mümkün mü ve bunun etik açıdan sonuçları neler olabilir?” şeklinde belirlenmiştir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli/Deseni

Araştırmanın amacı; yapay zekâyâ hukuki kişilik tanınması, insan boyutunun ele alınması, etik kodların belirlenmesi ve dijital etik ilkelerinin hem kullanıcılar hem de yapay zekâ geliştiricileri açısından değerlendirilmesidir. Disiplinler arası bir yaklaşım gerektiren bu çalışma, mevcut bilgi birikimini anlama, analiz etme ve yorumlamayı hedeflediğinden doküman analizi yöntemi tercih edilmiştir. Bu kapsamda, son beş yıl içinde ülkemizde yapay zekâ ve etik konularında yapılmış on beş araştırma incelenmiştir. Çalışmalar; Google Akademik, EBSCO ve TR Dizin veri tabanlarında “ahlâk, etik, yapay zekâ ve insan” anahtar kelimeleri kullanılarak taranmış ve 120 makaleye ulaşılmıştır. Araştırma kapsamında, yapay zekâ, etik ve insan ilişkilerini içeren ve belirtilen anahtar kelimeleri kapsayan on beş makale seçilmiştir. Bu durum, aynı zamanda araştırmanın bir sınırlılığı olarak değerlendirilmektedir.

2.2. Araştırma ve Yayın Etiği

Yapılan çalışmada “*Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi*”nde uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin “*Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler*” başlıklı 2. bölümünde belirtilen eylemlerden de hiçbirisi gerçekleştirilmemiştir.

2.2.1. Etik kurul izni

Bu çalışma herhangi bir etik kurul izni gerektirmemektedir.

3. BULGULAR

Yapay zekâyı oluşturan algoritmaların geliştirilmesinde çeşitli zorluklar bulunduğu; bu algoritmaların açık ve anlaşılır olması, ayrımcılık yaratmayacak şekilde tasarlanması, etik standartlara uygunluğu ve sürekli olarak güncellenmesi gerektiği tespit edilmiştir. Ayrıca, yapay zekâ algoritmalarıyla kişisel verilerin güvenliğinin sağlanması ve insan hakları standartlarına uygun düzenlemeler yapılmasının gerekliliği vurgulanmıştır.

Tarafsız değerlerle eğitilmiş otonom makinelerin etkili sonuçlar verebileceği kabul edilmekle birlikte, makinelerin hayat tecrübesi edinme yetisinin bulunmaması nedeniyle, verdikleri kararların insan kararlarıyla değişen durumlar karşısında örtüşmesinin her zaman mümkün olmayacağı belirlenmiştir.

Yapay zekânın özgür iradeye sahip olamayacağı ve dolayısıyla bir özne olarak değerlendirilemeyeceği sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda, ahlaki ve hukuki sorumluluktan kaçınmak isteyen insanın, yapay zekâyı özneleştirerek kendi sorumluluğunu ortadan kaldırma çabası içinde olduğu görülmüştür.

İnsanların birbiriyle etkileşim içindeki bir ağın parçası olduğu dikkate alındığında, teknolojinin sunduğu imkânlardan yararlanırken insani değerleri korumanın etik bir sorumluluk olduğu sonucuna varılmıştır.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

İnsan, doğası gereği sosyal bir varlıktır ve çevresiyle sürekli ilişki içerisinde. Bu ilişkiler hem canlı hem de cansız varlıklarla kurulabilir. Yapay zekânın şu an için duygular dünyasına kapalı olması, buna karşın insan davranışlarını taklit edebilmesi ve insanla ilgili pek çok kavramı öğrenebilmesi, gelecekte onun duygular dünyasına dahil olabileceği ihtimalini gündeme getirmektedir. Bu durumda yapay zekâ, duyguları hissetmese bile saygı duyulması gereken bir ortamda saygılı davranışlar sergileyebilir; sevmese dahi seven bir kişinin davranışlarını taklit edebilir (Çinçin, 2021).

Bu noktada, yapay zekânın ahlâkı da taklit edip edemeyeceği sorusu ortaya çıkmaktadır. İnsan için ahlâklı olmak, iyinin bir aracı değil, bizatihi amaç haline gelmesidir. Ahlâki olgunlaşma, bireyin sadece kendi varlığını değil, toplumu ve insanlığı da aşan bir anlayışla hareket etmesini sağlar. İnsan, iyiyi sırf iyi olduğu için benimser ve tüm varlığını onun hizmetine sunar (Topçu, 2020). Bu bağlamda, yapay zekânın insan gibi ahlâkı içselleştirmesi mümkün görünmemekte, yalnızca yüzeysel bir taklit düzeyinde kalması olasıdır.

Yapay zekâ açısından “temyiz kudreti”, yani iyi ile kötüyü ayırt etme yetisinin varlığı, önemli bir tartışma konusudur. Bu kudretin yapay zekâyâ atfedilmesi, onun fiil ehliyeti kazanması anlamına gelir ki bu durumda

hukuki kişilik, mal varlığı edinme ve yükümlülük altına girme gibi sonuçlar doğacaktır. Böyle bir gelişme, yapay zekâyı “eşya” statüsünden çıkararak “kişi” statüsüne taşır.

Yapay zekâ insan davranışlarını taklit edebilir; ancak insan benzeri bir bilince sahip olup olamayacağı hâlâ cevapsız bir sorudur. Bilinç meselesi, dijital etik kavramını da gündeme taşımaktadır. Etik kaygılar, yapay zekânın sınırlarının belirlenmesinde felsefi ve etik analizlerin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Teknolojik gelişmelerin hızlı seyri göz önüne alındığında, bu alandaki boşlukların etik ilkelere kapatılması büyük önem taşımaktadır (Yeşilkaya, 2022).

Yapay zekânın hayatımıza dahil olmasıyla birlikte, teknoloji bir yandan insan yaşamını kolaylaştırmakta, diğer yandan çeşitli riskler de barındırmaktadır. Kişisel verilere bireylerin rızası olmadan ulaşılması ve bu verilerin sınırlı sayıda şirket ya da devletin elinde toplanması ciddi bir etik sorun oluşturmaktadır. Bunun yanında, en temel tartışma konularından biri otonom sistemlere kişilik kazandırılmasıdır. Nihayetinde yapay zekâ, kendisine yüklenen algoritmalarla hareket etmekte olup insan müdahalesinden tamamen bağımsız değildir. Bu nedenle, yapay zekâ kaynaklı zararlar yazılımcı, kullanıcı, üretici ve satıcının sorumluluklarının açık biçimde tanımlanması gereklidir. Aksi halde, gelecekte kurulacak otonom ordular gibi yapıların insan haklarını ihlal etmesi durumunda sorumluların belirlenmesi imkânsız hale gelebilir. Yapay zekâyı ahlaki ya da hukuki statü kazandırmak, insanın kendi sorumluluklarından kaçmasına neden olmamalıdır.

Yapay zekânın gelişimi yalnızca teknik ve hukuki açılardan değil, aynı zamanda insanın varoluşsal konumunu yeniden değerlendirmesi açısından da önem arz etmektedir. Yapay zekânın bireysel ve toplumsal yaşama entegrasyonu, insan kimliği ve sorumluluklarını yeniden şekillendirmektedir. İnsan ile makine arasındaki etkileşim derinleştikçe, insanın özgün karar alma rolü de tartışmaya açılmaktadır. Bu durum, insanın özerkliğini nasıl koruyabileceği ve teknolojik gelişmelerin insanlık değerlerine nasıl hizmet edebileceği sorularını gündeme getirmektedir. Dolayısıyla yapay zekâyı yönelik etik ve hukuki düzenlemeler, yalnızca mevcut sorunlara çözüm üretmekle kalmamalı, aynı zamanda insanın gelecekteki varoluşsal bütünlüğünü de güvence altına alacak biçimde şekillendirilmelidir. Sonuç olarak, yapay zekâ gelişmeleri etik ve hukuk perspektifinden bağımsız olarak ele alınmamalı; teknolojik gücün kullanımında insan gerçekliği ve onuru korunmalıdır.

5. BEYAN

Araştırma ve Yayın Etiği: Yapılan çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi”nde uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlıklı 2. bölümünde belirtilen eylemlerden de hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma herhangi bir etik kurul izni gerektirmemektedir.

Araştırmacıların Makaleye Katkı Oranı Beyanı: 1. yazar katkı oranı: %35 (Literatür araştırması, kavramsal çerçeve, problem durumunun belirlenmesi, bulgular, sonuç), 2. yazar katkı oranı: %35 (Literatür araştırması, kavramsal çerçeve, problem durumunun belirlenmesi, bulgular, özet), 3. yazar katkı oranı: %30 (Literatür araştırması, kavramsal çerçeve, problem durumunun belirlenmesi)

Çıkar Çatışması Beyanı: Araştırmacılar arasında herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Finansal Destek veya Teşekkür Beyanı: Bu çalışma için herhangi bir kurumdan finansal destek alınmamıştır.

6. KAYNAKÇA

- Aydın, İ. (2023). Teknoloji Etiği: Teknolojinin karanlık yüzü üzerine tartışmalar. *Felsefe Dünyası Dergisi*, 77, 5-37. doi: <https://doi.org/10.58634/felsefedunyasi.1285141>
- Azgınoğlu, N. (2022). Yapay Zekâ, *Bilgisayar Bilimlerinde Güncel Konular* içinde (73-94). Terzi, R., Ankara: Atlas Akademik.
- Canbay, P. ve Demircioğlu, Z. (2021). Endüstri 5.0’a doğru: Zeki otonom sistemlerde etik ve ahlaki sorumluluklar. *AJIT-E: Academic Journal of Information Technology*, 12(45), 106-123. doi: <https://doi.org/10.5824/ajite.2021.02.006.x>
- Cevizci, A. (2001). *Etiğe Giriş*. İstanbul: Paradigma
- Çelikçapa, F. O. (1992). Teknoloji ve insan. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 8(1-2), 95-102.
- Çinçin, K. (2021). Yapay zekâ ve “Dostluk” arasındaki ilişki. *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 54, 239-247.
- Demir, A. (2018). Ölümsüzlük ve yapay zekâ bağlamında trans-hümanizm. *AJIT-e: Online Academic Journal of Information Technology*. 9(30), 95-104. doi: [10.5824/1309-1581.2018.1.006.x](https://doi.org/10.5824/1309-1581.2018.1.006.x)

- Doğan, M. (2021). Yapay zekâ ve özgür irade: Yapay özgür iradenin imkânı. *TRT Akademi*, 6(13), 788-811.
- Efe, A. (2021). Yapay zekâ risklerinin etik yönünden değerlendirilmesi. *Bilgi ve İletişim Teknolojileri Dergisi*, 3(1), 1-24.
- Görgülü, Ü. ve Kesgin, S. (2021). Yapay zekâ robotlara ahlâkî ve hukukî statü tanınması problematiği-İslâm ahlâkî ve hukuku açısından bir değerlendirme-. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 20, 37-65. doi: 10.32950/rteuifd.1010399
- Karabağ, M. (2021). Ahlaki değerlerin kodlanabilmesi bağlamında yapay zekâ etiğine kuramsal bir bakış. *TRT Akademi*, 6(13), 748-767. doi: <https://doi.org/10.37679/trta.95464>
- Keskin, D. ve Sevlî, O. (2024, May). *Eğitimde yapay zekâ ve etik*. International Topkapı Congress III (pp. 38-43).
- Köse, U. (2017). *Yapay zekâ tabanlı optimizasyon algoritmaları geliştirilmesi*. (Yayımlanmış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Kurzweil, R. (2021). *İnsanlık 2.0*. İstanbul: Alfa.
- Küçükvardar, M., Aslan, A. ve Bayrakçı, S. (2020). Yapay zekâ ve etik üzerine bir araştırma. *Atlas Journal*, 6(36), 1065-1077. doi: 10.31568/atlas.560
- Maral, T. (2024). Sosyal bilimlerin kesişim noktası: Yapay zekâ ve etik. *Ankara Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi (Yapay Zeka ve Sosyal Bilimler Öğretimi)*, 17-33.
- Ören, T., Üney, T. ve Çölkesen, R. (2006). Yapay Zekâ: Temel Kavramlar. Türkiye bilişim ansiklopedisi içinde (1. bs., Cilt 1, 935-939. ss.). Dağ, F., İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- Öztürk Dilek, G. (2019). Yapay zekânın etik gerçekliği. *Ankara Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), 47-59.
- Russell, S. J. ve Norvig, P. (2016). *Artificial intelligence: a modern approach*. Londra: Pearson.
- Taşdelen, V. (2022). İnsan açısından teknoloji. *Tashkent State Transport University Google Scholar Indexed*, doi: 10.24412/2181-1385-2022-1-847-853
- Topakkaya, A. ve Eyibaş, Y. (2019). Yapay zekâ ve etik ilişkisi. *Felsefe Dünyası*, 70, 81-99.
- Türkeri, M. (2017). *Etik Kuramları*. İstanbul: Lotus Yayınevi.
- Yeşilkaya, N. (2022). Yapay zekâyâ dair etik sorunlar. *Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*, 13(3), 948-963. doi: 10.26791/sarkiat.1189864

7. EXTENDED ABSTRACT

The development of technology not only affects the field of engineering, but also transforms human relations in social spheres. The use of technology as a tool in human relations requires a reinterpretation of moral behavior. The link between human beings and technological tools creates a new field for ethics. With the introduction of artificial intelligence into human social life, the social sphere has transcended local boundaries and gained a global dimension. In this global environment, the guidance of artificial intelligence can affect and limit human free will. Therefore, the nature of artificial intelligence that weakens human will should be clearly defined. This definition will determine the framework of the relationship between humans and artificial intelligence.

By enabling machines to learn, humans have transformed artificial intelligence into their own likeness, but as machines approach human capacity, the qualitative differences between them have become increasingly complex. As AI becomes more similar to humans and begins to act independently, what will be the fundamental element that distinguishes it from humans? In the future, the intelligence of civilization will largely consist of non-biological intelligence. But will this development spell the end of human intelligence? Or will human beings struggle to make their own intelligence superior? By seeking answers to these questions, humanity will shape its own future and determine the beginning of a new era in history.

Artificial intelligence can imitate humans, but whether it can have a human-like consciousness is an important question. With the existence of consciousness, the concept of digital ethics will come to the agenda. Digital ethics should be evaluated separately for both users and artificial intelligence producers and should be regulated within the framework of ethical codes. In case these ethical codes are not implemented, sanctions will also need to be determined. Artificial intelligence will not be able to internalize morality like humans, it will only be able to imitate it. Whether it has the power of appeal, defined as the ability to distinguish between good and evil, will be a matter of debate. If it is accepted that artificial intelligence has the power of appeal, this will lead to its acquiring the capacity to act, and thus, it will have the status of a legal personality. This means that artificial intelligence

can acquire assets, incur debts and bear legal obligations. As a result, artificial intelligence will no longer be considered as a thing, but as a person in legal terms.

With the advancement of technology, discussions on the legal and moral responsibilities of artificial intelligence are becoming increasingly important. This study, conducted using document analysis, aims to assess the legal personality of artificial intelligence, the determination of ethical codes, and the principles of digital ethics from the perspective of both users and artificial intelligence developers. Thus, the social, legal and ethical dimensions of technological progress are examined more comprehensively. Depending on the purpose, the problem situation is defined as “Is it possible for artificial intelligence to have consciousness and what are the ethical implications of this?”.

For the compensation of damages caused by artificial intelligence, the responsibilities of parties such as software developers, users, manufacturers and sellers should be clearly defined. Otherwise, for example, it will not be possible to identify those responsible for human rights violations that may be caused by autonomous armies in the future. The development of artificial intelligence is important not only in terms of its technical and legal dimensions, but also in terms of reassessing the existential position of human beings. The integration of artificial intelligence into individual and social life transforms the perception of human identity and responsibilities. As the interaction between man and machine deepens, the unique role of the human in decision-making processes has come into question. This raises the questions of how humans can preserve their autonomy and how technological developments can serve the common values of humanity. Therefore, ethical and legal regulations for artificial intelligence need to be shaped in such a way that they not only address current problems, but also secure the future existential integrity of human beings.

Finally, giving artificial intelligence a legal and moral status carries risks that may cause human beings to evade their own responsibilities. Therefore, developments in the field of artificial intelligence should be carried out within the framework of law and ethics, and human reality should be protected in the use of the power provided by technology. In an age where the boundaries between human beings and artificial intelligence are becoming increasingly blurred, it is of great importance that technological progress is guided in a manner compatible with human values.